

Aold Hokseberge

Orgaan van de Historische Kring Haaksbergen

45e jaargang nr. 3, september 2012
Verschijnt 4x per jaar

Aold Hokseberge

HISTORISCH CENTRUM HAAKSBERGEN:

Souterrain gemeentehuis

tel. 053-5742374

Correspondentieadres: Goorsestraat 31, 7482 CB Haaksbergen

Email: hist.centrum.hbg@hetnet.nl

Website: www.historischekringhaaksbergen.nl

OPENINGSTIJDEN:

Maandag 19.00-22.00 uur

Dinsdag 13.30-17.00 uur

Donderdag 19.00-22.00 uur

Vrijdag 13.30-17.00 uur

LEDENADMINISTRATIE: K. Faber, K. Doormanstraat 17, 7482 BJ Haaksbergen

BETALINGEN: Postbankrekening nr. 2547699 (alleen voor contributie)
Bankrekening Rabobank nr. 32.42.29.917
beide t.n.v. Penningmeester Historische Kring Haaksbergen

BESTUUR VAN DE HISTORISCHE KRING HAAKSBERGEN

J.H. Scholten	Bizetstraat 31, 7482 AM Haaksbergen	tel. 5722937
	<i>voorzitter, hoofd archivering</i>	
J.A.M, van der Zanden	Goorsestraat 31, 7482 CB Haaksbergen	tel. 5722300
	<i>secretaris</i>	
J.G. Hofste op Bruinink	Blekerstraat 5, 7481 JT Haaksbergen	tel. 5723553
	<i>vice voorzitter, voorz. wg. hist. onderzoek</i>	
G.J. Slotman	Kroonprins 4, 7481 CJ Haaksbergen	tel. 5724083
	<i>penningmeester</i>	
H.B. Slotman	Kievitstraat 8, 7481 BW Haaksbergen	tel. 5721999
	<i>hoofd interne zaken</i>	
M.C. Waijerdink-Mentink	Eibergsestraat 240, 7481 HP Haaksbergen	tel. 5724134
	<i>lid</i>	
G.W. Oltwater	Molenstraat 89B, 7481 GL Haaksbergen	tel. 4786530
	<i>voorz. wg. monumenten/archeologie</i>	

"Aold Hokseberge" wordt vier keer per jaar toegezonden aan de leden van de "Historische Kring Haaksbergen". Zij betalen voor lidmaatschap en abonnement € 18,- per jaar.

Publikatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met

toestemming van de auteur(s) en bronvermelding.

ISSN:1384-76

Druk: Hassink Drukkers Haaksbergen

Oplage: 1025 exemplaren

bij de voorpagina

Het gebouw van de coöperatieve landbouwvereniging Haaksbergen tijdens de in 2012 uitgevoerde restauratie.

Zie artikel op pagina 3510

(Foto: H.J. Krooshof)

Redactie

REDACTIE

J.G. Hofste op Bruinink, redactiecoördinator A.
van Leeuwen, eindredacteur G.J. Leppink,
redacteur F. de Lugt, redacteur

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

N. Eeltink, J.G. Hofste op Bruinink, A. v. Leeuwen, F. Leferink, F. de Lugt, Th.
Meijerink, B.Ottink, J.H. Scholten, M.C. Waijerdink-Mentink en G.P. Wes.

REDACTIEADRES Blekerstraat 5, 7481 JT Haaksbergen
aoldhokseberge@gmail.com

Inhoud

INHOUD JAARGANG 45, NUMMER 2, SEPTEMBER 2012 PAGINA 3505 t/m 3532	PAG
1 VAN HET BESTUUR	3506
2 NIEUWE LEDEN	3507
3 SCHENKINGEN	3507
4 AANWINSTEN	3508
5 EERSTE EXEMPLAAR VAN CANON VOOR BURGEMEESTER*	3508
6 TWEEDE LEVEN VOOR CLV-GEBOUW	3510
7 MIJN GEBOORTEHUIS 5	3514
8 BOMBARDEMENT	3516
9 HOKSEBARGSE SPROAKE 2	3517
10 DE MAN ACHTER HET STUUR	3518
11 RICHT UW BLIK OMHOOG	3519
12 WELKE SCHANS?	3520
13 DAT OUDE OEFENLOKAAL KON ECHT NIET MEER	3522
14 WOSINDSIEGEBLIEBEN*	3523
15 GENEALOGIEËN 22	3525
16 BURGEMEESTER VAN BEEK IN DE PROBLEMEN	3526
17 UIT DE TWENTSCHE COURANT VAN FEBRUARI 1926	3528
18 RICHT UW BLIK OMHOOG	3529
19 NAAR AANLEIDING VAN...	3531

*Verslag van lezing/activiteit.

*inleveren van kopij voor het volgende nummer kan tot 1 november a.s.

*kopij in te leveren als volgt: tekst als worddocument, bijbehorende foto's los als formaat JPEG meeleveren met vermelding van onderschrift en herkomst.

N.B. foto's zonder vermelding van herkomst zijn gemaakt door H. J. Krooshof..

VAN HET BESTUUR

Tijdens de jaarvergadering op 19 april van dit jaar was bij de bestuursverkiezing ons bestuurslid Clemens Wentink aftredend. Hij had zich niet weer beschikbaar gesteld voor een volgende periode. Vanaf 2003 is Clemens bij onze Kring voorzitter geweest van de werkgroep Monumenten en Archeologie. Namens onze Kring heeft hij vele jaren zitting gehad in de Monumentencommissie van de gemeente. Actief binnen onze vereniging was hij al sinds 1995. Zijn grootste passie lag in de doelstelling in onze statuten: "De bescherming van de schoonheid en het historisch ruimtelijke karakter van de gemeente Haaksbergen in het algemeen en het bijzonder van monumenten".

Een van zijn vele activiteiten was het jaarlijks organiseren van de Open Monumentendag. Deze kenmerkte zich elke keer door de verscheidenheid aan mogelijkheden en verrassingen. Daardoor mochten die dagen steeds rekenen op een grote publieke belangstelling. Ook nam hij mede het initiatief tot het behoud van het houten huis Fazantstraat 13. Bij zijn afscheid vielen hem woorden van dank en waardering ten deel. Clemens Wentink doet weliswaar een stap terug, maar zal wel deel blijven uitmaken van de werkgroep. Wij hebben als voorzitter van de werkgroep Monumenten en Archeologie een goede vervanger gevonden in de persoon van Wim Oltwater.

Een belangrijke dag voor onze vereniging was 10 mei, toen de 'Canon van Haaksbergen' kon worden gepresenteerd. Een grote groep medewerkers van de Historische Kring heeft hieraan met veel inzet gewerkt, 's Avonds is in de trouwzaal van het gemeentehuis het eerste exemplaar in boekvorm overhandigd aan burgemeester H. Gerritsen (zie het verslag op pagina 3508). Van het boek zijn 1000 exemplaren gedrukt, die inmiddels bijna allemaal zijn verkocht. Heel bijzonder mag genoemd worden dat tegelijk met de gedrukte ook de digitale versie op het internet in werking ging: www.canonvanoverijssel.nl.

Het bestuur van onze Kring was erg content met de sponsorbijdragen van woningcorporatie Domijn en de TKF Group N.V. voor de verschijning van dit fraaie boek over de historie van de Ster in Twente. Helaas was het om druktechnische reden niet mogelijk dit gebaar nog in de colofon van het boek te vermelden. Dat is bijzonder jammer. Wij zijn de beide sponsors en de Gemeente Haaksbergen veel dank verschuldigd, want mede dankzij hun steun kon de prijs van deze uitgave voor onze leden laag worden gehouden.

Op 16 mei is mede door toedoen van onze Kring wandelpad 'Het Möll'npad' geopend. Samen met de wandelvereniging DIO en de Gemeente Haaksbergen is aan de overkant van de rondweg een oud wandelpad-kerkpad in ere hersteld. Men kan de wandeling beginnen bij de VVV en bij 't Stien'nboer (Theeschenkerij Jordaan of receptie recreatiebedrijf). Gratis folders met een routebeschrijving liggen daar klaar. Onze Kring sponsorde langs de route een zitbank. Zondag 19 augustus zijn de laatste 14 Stolpersteine gelegd. Dit op initiatief van onze

verenigingsNieuws

Historische Kring, de Stichting Anne Frank Werkgroep Haaksbergen, Werkgroep 4 mei, Liberaal Joodse Gemeente Twente, voormalige Vereniging B'rit Sjalom en de Gemeente Haaksbergen, 's Morgens werd door Gunther Demnig, de initiator van de Stolpersteine, de eerste steen geplaatst, 's Middags onthulde burgemeester Gerritsen bij het monument van Betsie Frankenhuis een gedenkbord met daarop de namen van onze 21 joodse medeburgers die in de jaren 1940-1945 uit Haaksbergen zijn weggevoerd en vermoord.

Het past langzaam maar zeker helemaal in het zomerprogramma van onze Kring en van onze gemeente: de rondwandelingen door Haaksbergen. Drie woensdagavonden in juni, juli en augustus trokken de gidsen rond door ons dorp met veel mensen uit zowel Haaksbergen als bezoekers van elders. En steeds was er weer die fijne reactie: "Ik wist niet dat...". Een geslaagd evenement.

Hendrik Scholten, voorzitter

NIEUWE LEDEN

Wij heten de volgende leden van harte welkom:

Dhr. P.J.T. Barink, Dr. Prinsstraat 115, 7481 EV Haaksbergen

Dhr. B.A. ten Hag, Oostrandpark 7, 8212 AN Lelystad

Mw. A.A.M. Knobben, Goudenregen 17, 7482 WC Haaksbergen

Dhr. H.G. Knol, Fazantstraat 18, 7481 BK Haaksbergen

Dhr. G. van der Meij, van Speykstraat 5, 7482 BM Haaksbergen

Dhr. H.C. Nijhuis, Jeulenwijk 106, 7916 TJ Elim

Dhr. Th. Pietersen, Merelstraat 12, 7481 AN Haaksbergen

Dhr. H. Scheggetman, Corn. Trooststraat 80, 7482 XZ Haaksbergen

Dhr. A. Slotman, Veldmaterstraat 62, 7482 TC Haaksbergen

Dhr. J.H. Vroom, Kortelandstraat 96, 7511 RW Enschede

Mw.T.M.B. Wielens-Wilens, Adriaan Brouwerstraat 41, 7482 ZJ Haaksbergen

SCHENKINGEN

In de afgelopen periode mochten we de volgende schenkingen ontvangen, waarvoor we ook nu weer de gulle gevers van harte willen bedanken: *J. Vedders'*: Enkele oude documenten van A.J. Stoltenberg. O.a. werkgeversverklaring 1941. *Mevr. S. Henkes*: Diverse archiefstukken. *N. Spit*: Band I : Die Deutschen Staaten uit serie "Europaische Stammtafeln". *H. ten Vaarwerk*: Breefing bombardement op Haaksbergen. Voorpagina met schets van Sierhuis. *J.H. Scholten*: Leven op het Erve Broam. Verhalenboek fam. Scholten Linde. *B. v Leeuwen*: Veluwe geslachten van jaargang 1993 t/m 2011. *fam. Leusink*: Erfgenamen van

J.B.A. Leusink. Vaatwerk uit 15^e t/m 17^e eeuw (Richter Nijekerke-Michorius). 69 boeken met historische gegevens m.b.t. Haaksbergen en omgeving. Aantal foto's van de textielfabrieken van Jordaan. *Mevr. Ten Bruggencate-Westendorp*: Dia's + CD + foto kegelclub 1930/1931 en foto echtpaar Van Tongeren.

AANWINSTEN (Boeken)

Troebelen in de Twentse Textiel. 100 jaar sociale strijd. Door dr.W.Nijhof.
Textiel in de breedte. Textiele bodemvondsten. Textiellexicon. Geschiedenis van de textieltechniek.
Ootmarsum in de 19^e eeuw.

EERSTE EXEMPLAAR VAN CANON VOOR BURGEMEESTER

Op 10 mei verscheen de Canon van Haaksbergen. In een warme maar sfeerrijke trouwzaal van het gemeentehuis werd het eerste exemplaar door Hendrik Scholten overhandigd aan burgemeester drs. Hans Gerritsen. Aan de Canon van Haaksbergen is twee jaar gewerkt door een

werkgroep, ¹⁴ *Hendrik Scholten tijdens de overhandiging van de Canon van Haaksbergen aan burgemeester Hans Gerritsen* het archief van de

Historische Kring. In het kleurrijke boek wordt de geschiedenis van Haaksbergen verteld in 50 vensters. Vormgeving en drukwerk is verzorgd door Hassink Drukkers. De oplage is 1000 exemplaren, waarvan de helft al bij verschijning was verkocht. Voorzitter Scholten memoreerde in zijn aanbiedingstoespraak: "Deze canon is bedoeld voor iedere inwoner, jong en oud, hier geboren of van elders afkomstig. De teksten zijn compact, toegankelijk geschreven en voorzien van veel foto's. Hiermee wordt ingespeeld op de trend van de nieuwe media, waarin informatie snel moet kunnen worden opgenomen." Burgemeester Gerritsen, die begin van dit jaar in functie kwam, zei in zijn dankwoord

dat dit boek hem goed zou helpen om in zijn gemeente thuis te raken. In het verhaal van Haaksbergen waren hem een paar dingen opgevallen. Als eerste noemde hij de agrarische oorsprong. "Die is en blijft van belang. Dat betekent een diepe verbondenheid met de grond en een sterk gevoel van onafhankelijkheid. Daarmee ook een nuchtere en praktische inslag. We moeten de gemeenschappelijke gronden goed beheren; we moeten het water regelen want anders kunnen we de grond niet bebouwen. Het betekent een oriëntatie op de gemeenschap in de directe nabijheid." Als tweede punt noemde de burgemeester de opkomst en neergang van de textielindustrie. "Ruimtelijk heeft dat zijn sporen nagelaten, zowel in het dorp als in de buitengebieden. Dicht bij het hart van Haaksbergen ligt de villa van de textielbaronnen, het voormalige fabrieksterrein en het goederenspoor. De transformatie is in economische zin voltooid, maar nog steeds staat het ondernemerschap centraal." Het derde punt dat de heer Gerritsen noemde, was de invloed van kerk, onderwijs en zorg. "De kerk zorgt voor de zogenaamde katholieke planologie, de ordening vindt plaats rond kerk en parochie, van daaruit wordt geleefd, gedacht en gewerkt en naar elkaar omgezien. Daar omheen ontstaat een rijk verenigingsleven, waarbij Haaksbergen zich en masse op het voetbal heeft gestort. Vandaag is het belangrijker bij welke club je hoort, in plaats van bij welke parochie of kerk. Ook het onderwijs en de zorg zijn hier ontstaan. Naast de sport is ook veel gedaan aan cultuur, of dat nu gebeurt op meer traditionele of experimentele wijze, of met kunst in de openbare ruimte." De burgemeester concludeerde over deze canon: "Haaksbergen heeft een traditie van openheid, gastvrijheid, hartelijkheid, samen leven, werken en tolerantie. Dat is de boodschap van Haaksbergen, die aan velen verteld kan worden."

Op het internet

Op de presentatiebijeenkomst werd ook officieel de Canon van Haaksbergen online in gebruik gesteld als onderdeel van de provinciale website www.canonvanoverijssel.nl. Hierop werd een toelichting gegeven door drs. Ewout van der Horst, projectleider van de IJsselacademie. Gesproken werd verder nog door ceremoniemeester Jan van der Zanden en door Frans de Lugt over zijn ervaringen als tekstbewerker. Wim Oltwater keek als voorzitter van de werkgroep terug op het ontstaan en de realisatie van de canon. En Han ten Berge gaf tekst en uitleg over de canon als gps-project van een groepje studenten. Een bijzonder hoogtepunt was het door alle aanwezigen staand en uit volle borst gezongen Haaksbergs Volkslied. Dit gebeurde onder aanvoering van solozanger Albert Ordelmans en met muzikale begeleiding van Joop Walhain en Adriane Kormelink.

Frans de Lugt

TWEEDE LEVEN VOOR CLV-GEBOUW

In 2006/2007 kocht de woningbouwvereniging Lucht en Licht (nu Domijn) uit Haaksbergen het leegstaande pand van ABCTA. Dit was het voormalige gebouw van de Coöperatieve Landbouwvereniging Haaksbergen (CLV), in de volksmond "De Landbouw".

Het bijna gesloopte pand is dankzij meerdere mensen en instanties, onder meer de gemeente Haaksbergen, behouden gebleven.

Het Oversticht (een vereniging die zich inzet voor het behoud van historisch/monumentale bouwwerken) schreef in zijn rapport over dit pand onder meer: *'Vooral de silo is in zijn soort een sierlijk exemplaar. De door ramen verlichte zolderetage heeft sprekende betonnen kozijnen die de bakstenen wand breken. Er klimt een slank trappenhuis van glas en beton tegen de gevel, welke de zware constructie iets speels geeft. Daarnaast is het door de elementen als bordessen en luifels, het ritme en de accenten in de kozijnen in zijn geheel een fraai gebouw.'* De conclusie in het rapport van het onderzoek van het Oversticht was duidelijk; *"Het coöperatiegebouw heeft een grote historische waarde voor Haaksbergen, maar ook weerspiegelt het op intrigerende wijze de geschiedenis van de Nederlandse landbouw en de betonconstructie ervan is van bijzondere betekenis voor de geschiedenis van de bouwkunst in Twente."*

Tweede leven

Nu het gemeentelijk monument aan de buitenkant in oude luister is hersteld, kan het gebouw aan een tweede leven beginnen. Al zal het nooit meer zo worden als in de jaren vijftig, toen er soms wel meer dan tien aangespannen wagens/karren voor het bordes (ontvangst) van het gebouw stonden. Alleen oudere Haaksbergenaren zullen zich het nog herinneren. Meestal stonden de paarden rustig in afwachting van het laden van de wagen, maar als er een boer met een hengst voor kwam rijden, dan hadden de andere boeren hun handen vol om hun paarden rustig te houden. Als men dan toch in het dorp was, greep men vaak de gelegenheid aan om andere zaken af te handelen, een boodschap te doen of een 'hartversterking' te halen. Van de paardenstal bij de 'Landbouw' werd dus regelmatig gebruikgemaakt. Eerst heel sporadisch, maar steeds vaker verschenen de boeren met de trekker in plaats van een paard voor de wagen. Toen later de bezorgdienst haar intrede deed en het meel gezakt met een vrachtwagen afgeleverd werd bij de boeren, was het niet alleen gedaan met de grote drukte voor het bordes maar ook met een ongedwongen ontmoetingsplaats voor veel boeren.

Historie

In de 19^e eeuw was de boer voor het malen en de afzet van zijn graan aangewezen op de plaatselijke molenaar.

Door de uitvinding van de stoommachine ontstond bij de molenaars en landbouw-verenigingen de behoefte om hiervan bij het malen van het graan gebruik te maken.

Ook de opkomst van de kunstmest aan het eind van de 19^e eeuw was een drijfveer om de aan- en verkoop hiervan zelf te gaan doen. Zo ontstonden rond de vorige eeuwwisseling de eerste landbouwcoöperaties, verenigingen die de aankoop en afzet van landbouwproducten in eigen hand namen. Het waren meestal plaatselijke verenigingen met een bestuur en een directeur.

De verzuiling was destijds nog niet aan de orde en de katholieke en protestants/hervormde boeren en tuinders trokken gezamenlijk op.

In Haaksbergen was meester Hulst, samen met enkele leden van de al bestaande Dorps Landbouw Vereniging (DLV) de grote promotor om de plaatselijke DLV om te zetten in een Coöperatieve Landbouw Vereniging (CLV). Het voorstel bleef echter geruime tijd in de la liggen; men wilde kennelijk de plaatselijke molenaars het brood niet uit de mond stoten. Bovendien was molenaar Greve zelf lid van het bestuur van de Dorps Landbouw Vereniging.

Toch werd uiteindelijk, op 25 maart 1913, definitief besloten tot de oprichting van de Coöperatieve Landbouw Vereniging "Landbouwersbelang".

J.A. Eijsink (ambtenaar op het gemeentehuis) werd tot boekhouder (later directeur) benoemd. In het begin werkte hij een paar dagen per week, later fulltime. Hij werkte ervan 1913 tot 1954.

Het eerste bestuur bestond uit: J.A. van Hummel (voorz.), G.J. Eijsink (vice-voorz.), Th.A. J. Lansink (secr.), G.J. Witveld (penn.) en J. Laarman (2e secr.).

Daarnaast werd uit iedere buurtschap één commissaris gekozen. J. Zalink uit het dorp, J. ter Huurne uit Langelo, J. Brummelhuis uit Brammelo, G.J. ten Elzen uit Holthuizen, G. Dickman uit Honesch, J. Broekhuis uit Eppenzolder, H. Rouwenhorst uit Boekelo en J.W. Hesselink uit Buurse.

Deze foto uit ca. 1930, de tijd dat de boeren zelf hun kunstmest, meel e. d. afhaalden bij de landbouw coöperatie. Zo te zien gebeurde dat niet alleen met paard-en-wagen maar ook op de bagagedrager van de fiets.

(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

Hef gebouw

De historie van de CLV begon in 1913 in een klein gebouwtje vlakbij het station. De Coöperatie breidde zich langzaam maar zeker uit onder leiding van J.A. Eijsink. Twee jaar later (1915) werd op de huidige plek aan de Parallelweg een terrein gekocht waar een voor die tijd modern pakhuis werd gebouwd voor onder meer zaai- en pootgoed. Dit bleek enkele jaren later al weer te klein zodat men er in 1920 een gelijk deel bij aan bouwde. Dit gebouw diende ook als verkooppunt van veevoer. Daarnaast werd er een elektrische krachtinstallatie geïnstalleerd voor twee maalstoelen en een transportinrichting, met het eerste door Odink en Koenderink geleverde (marmeren) schakelpaneel.

In die jaren nam de kennis over de voeding van het vee toe. Dit had tot gevolg dat men hogere eisen ging stellen aan het veevoer. Bovendien deed in de jaren twintig weliswaar in bescheiden mate het mengvoer zijn intrede. De grondstoffen daarvoor werden voor een belangrijk deel per spoor aangevoerd.

Op de eerste verdieping van 'De Landbouw' stond de mengapparatuur voor het mengen van de verschillende grondstoffen. Hier werden de harde koeken van de olieslagerijen uit de Zaanstreek door maalstenen tot brokken verwerkt voordat ze konden worden vermalen.

Fusie

Na de oorlog verschenen bij de boerderijen grote varkensschuren, kippenhokken met legbatterijen en kuikenmesterijen. Het gevolg hiervan was een snel stijgende omzet in de veevoederindustrie. En net als in andere plaatsen gaf dit ook bij de Haaksbergse coöperatie problemen, want de werkwijze in het bedrijf was zeer arbeidsintensief.

De nieuwe directeur, Auke van der Wal, moderniseerde het totaal verouderde pand in 1956. Alle grondstoffen voor het mengvoer werden nog gezakt aangevoerd en opgeslagen. Met een steekwagentje moest alles vervoerd worden naar de mengketels waarna het opnieuw in zakken verpakt moest worden. Tijd dus voor een grondige renovatie en een nieuwe silo voor de opslag van grondstoffen. De bouw van de silo had nogal wat voeten in de aarde want de meningen daarover wisselden nogal eens. Ten slotte nam de nieuwe directeur contact op met een landelijk specialist in silobouw, architect Sparreboom uit Rotterdam. De nieuwe silo mocht blijkbaar een 'paar centen' kosten want Sparreboom kwam twee keer per week per taxi vanuit Rotterdam naar Haaksbergen! Maar het resultaat mocht er wezen en bovendien kon men met minder personeel toe. De silo werd geconstrueerd uit beton en baksteen met daar bovenop een houten gebouwtje. In de 'buik' van de silo 20 koren (cellen), op zijn kop een machinekamer en onder de silo een doseerinstallatie. Via de hamermolen die in 1938 de maalstenen had vervangen waardoor sneller gemalen kon worden ging alles rechtstreeks naar de nieuwe menginstallatie. De opslagcapaciteit ging van 150 ton naar 400 ton. Een aantal jaren ging alles van een leien dakje, tot de opkomst van de combine. Het leek wel of vanaf toen alles in een sneltreinvaart ging.

Tot dan toe had de boer zijn graan thuis bewaard, maar het graan dat met de combine geoogst werd was vaak nat en kon niet op de boerderij bewaard worden. Een graandroger installeren in de coöperatie was de oplossing. Bijkomend probleem echter was dat bijna alle ruimte al werd benut waardoor het graan opgeslagen moest worden bij een opslagbedrijf. Dat betekende extra kosten.

Heel even werd overwogen om er een silo bij te bouwen, maar het werd toen ook mogelijk om het voer in bulk te ontvangen in plaats van gezakt. Veel boeren gaven daar de voorkeur aan en ook daarvoor was een nieuwe aanpassing nodig. Maar intussen had ook het particuliere bedrijfsleven niet stilgezeten.

Het pand in 1957

(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

Deze meelhandelaren, o.a. Leusink (de z.g. vrijhandel), kwamen opzetten en leverden ook hun producten bij de boeren.

Door de veranderde bedrijfsvoering, een verouderde CLV en ook om de steeds grotere concurrentieslag het hoofd te kunnen bieden, werd in de jaren zestig de drang om te gaan samenwerken steeds groter. Vooral toen bleek dat de CLV in Enschede in hetzelfde schuitje zat als Haaksbergen en al plannen had om te gaan samenwerken met de Almelose veevoederfabriek van de Landbouwbank, kwam het uiteindelijk tot een fusie. Hierbij sloten zich nog vijf plaatselijke verenigingen aan en zo ontstond de Verenigde Twentse Landbouwcoöperaties (VLT). Deze bouwde een volledig computergestuurd bedrijf aan het Twentekanaal in Almelo. De productie in Haaksbergen werd in 1964 stopgezet. Het pakhuis bleef beschikbaar voor afgifte van zakgoed voor de VTL, later CTA en weer later ABCTA. In 1990 werd het pand definitief gesloten.

M.C. Waijerdink-Mentink

MIJN GEBOORTEHUIS (5)

De wieg van Hennie ter Huurne stond 85 jaar geleden in een boerderij op het adres Alsteedseweg 64 bij Buurse. Dat ouderlijk huis zou als grenswinkel met horeca en speeltuin 'wereldberoemd' worden tot ver in het Duitse achterland. Aflevering 5 in de serie waarin AH-redacteur Frans de Lugt met Haaksbergenaren teruggaat naar hun geboortehuis.

Hennie ter Huurne wijst naar de boerderij, die het hart vormt van het supermarkt- en horecacomplex waarvan hij de grondlegger is.

(Foto: Frans de Lugt).

Hennie ter Huurne, de man van de grenswinkel

Als Hennie ter Huurne over het enorme supermarkt- en horecacomplex uitkijkt, is het allerm minst een feest der herkenning. "De daklijn van de oorspronkelijke boerderij is nog goed zichtbaar. Dat dak hebben mijn ouders er in 1937 nieuw op laten zetten, want het oude was nog van 1881, toen de boerderij hier gebouwd is. Dit dak zit er nu dus al 75 jaar op. Kun je nagaan hoe goed ze dat gemaakt hebben! Maar verder ken ik er weinig van terug. Er is hier veel uitgebouwd en bijgekomen, tot over de grens heen. Ik ben hier al zo lang weg, dat het me helemaal niks meer zegt. Twee jaar geleden was ik hier nog even; toen hebben ze een slagboom neergezet als herinnering aan de grenscontroles.

Maar eigenlijk kom ik hier nooit meer. Als je iets verkocht hebt, dan is het weg, iets dat gebeurd is. Daar moet je dan niet meer bij stil staan. Ik kan er geen speciaal gevoel bij hebben." Hennie ter Huurne is voor de foto even terug op zijn geboortegrond. Op 8 augustus 1927 is hij hier

als Johannes Hendrikus Bernardus geboren als enige zoon van Bernard ter Huurne en Dina Gerwing, die al twee dochters hadden, Paula en Anna. Zijn moeder had een winkeltje in petroleum en enkele andere producten. Ook deed ze het boerenbedrijf met koeien, varkens en een paar paarden. Zijn vader was meer handelsman dan boer en Hennie ging vaak met hem mee Duitsland in. Toen hij nog maar 20 jaar was, overleed zijn vader. Zijn twee oudere zussen gingen daarna al snel het huis uit en Hennie was vanaf dat moment des te harder nodig om zijn moeder te helpen bij het werk. Hij kreeg zelfs vrijstelling van militaire dienst.

Ondanks het drukke bestaan wist hij de landbouwavondschool te volgen en diploma's te halen voor middenstand, horeca en slagersvak en kruidenier. Aanvankelijk zocht hij het in de import en verkoop van machines en tractoren. Maar na een verbouwing in 1957 werd de winkel steeds belangrijker. Toen hij in 1959 trouwde met Adèle Termathe, kwam hij voor de keus te staan: de tractoren of de kruidenierswinkel.

Hij koos voor dat laatste en dat was een gouden beslissing. Want de jonge Hennie bleek over het talent te beschikken om de winkel van zijn moeder uit te bouwen tot de eerste zelfbedieningszaak in de wijde omgeving.

Daar bleef het niet bij. Diverse producten waren onder het Nederlandse belastingstelsel veel goedkoper dan over de grens. Dat ging hij uitbuiten. "Ik ging zelf op pad naar plekken waar Duitse touringcars kwamen, zoals in Winterswijk. Ik vroeg dan aan de chauffeurs om met hun reizigers bij mij langs te komen. Voor de moeite die ze wilden doen om een stukje om te rijden, stopte ik ze een briefje van 20 D-Mark in de handen. Het werkte perfect: zo ontstond de formule van shoppen bij grenswinkel Ter Huurne voor koffie, boter, kaas, chocolade, sigaretten en dan een gratis kopje koffie erbij in de lunchroom, later uitgebouwd tot restaurant. Het liep geweldig. Er waren dagen dat ik hier wel 20 Duitse touringcars op het parkeerterrein had staan met mensen die hier kwamen winkelen en daarna iets gingen gebruiken in het restaurant."

Tulpen

Er kwam ook een speeltuin, maar voordat die er was begaf Hennie ter Huurne zich nog even op het pad van "Tulpen aus Holland". Hij kan het nog vertellen met een glimlach van oor tot oor: "De grens liep schuin over ons grondgebied. Waar nu de speeltuin is, lag eerst een stuk weiland van anderhalve hectare. Dat lag aan de Duitse kant van de grens. Ik dacht: laat ik daar nu tulpenbollen gaan poten. Dan kan ik zowel bosjes tulpen verkopen als daarna bloembollen. Ik nam een kweker in de arm en die kwam de bollen brengen, een paar vrachtwagens vol. Maar toen de pootmachine op een derde van het weiland was, waren de bollen al op. We hebben er toen nog wat anders bij laten zetten en daar gingen we dus: Klein Keukenhof in Buurse. Het trok de aandacht van de overheid in Bonn; er kwamen zelfs helikopters om te kijken wat hier aan de hand was. Ze wilden het stopzetten, maar onze vergunningen waren in orde. Het was voor onze zaak een enorme trekpleister, maar ik had zoveel bollen nodig gehad en die bloeien maarzo kort, dat ik aan dat bollenavontuur veel geld verloren heb."

In het grenswinkelconcept verloor de boerderij uiteraard haar woonfunctie. Ook daar kan Hennie niet rouwig over zijn. "Als kind moest ik eerst bij opoe op de slaapkamer slapen en daarna bij de knecht. Het leven speelde zich alle dagen af in de keuken. En het was altijd hard werken, zeven dagen in de week, een zware tijd." Toen Hennie drie jaar getrouwd was, verhuisde hij met zijn gezin naar pand De Binkei aan de Enschedesestraat, iets voorbij het garagebedrijf van Diepemaat. Daar woonde hij een paar jaar, waarna hij een nieuwgebouwde bungalow betrok op een steenworp afstand van de winkel. "Het was heerlijk dichtbij, de loop zat er goed in, we draaiden hoge omzetten, het was de mooiste tijd van mijn leven. Mijn vrouw Adèle werkte mee in de zaak. Maar met vijf kinderen was dat niet vol te houden. Toen ik in 1970 de kans kreeg om de zaak goed te verkopen, heb ik die aangegrepen. Ik was 42 jaar, nog jong dus, maar ik vond het een goed moment om ermee te stoppen. Nieuwe eigenaar werd Simon de Wit, onderdeel van Albert Heijn. Ik heb toen wel vastgelegd

dat de naam Ter Huurne exclusief zou blijven voor hier. Later wilde Albert Heijn die ook gaan gebruiken voor een grenswinkel bij Winterswijk en bij Venlo. Dat zou niet goed zijn voor de winkel in Buurse. Ik heb toen een rechtszaak aangespannen en die heb ik gewonnen."

Zijn leven verplaatste zich eerst naar het Eurostrand in Valkenswaard en daarna naar Duitsland, waar hij diverse grote projecten opzette, ook samen met zijn zonen. Alleen een project bij Wegerbergland met 300 woningen en een golfbaan met 18 holes wil niet van de grond komen, hoewel hij alle vergunningen rond heeft. Hij kan er niet mee zitten. Na diverse verblijfplaatsen, slijt hij zijn oude dag in een penthouse in 'De Broeckhuysgaerde', op de hoek van de Sonderenstraat en de Ambachtstraat, waar eerder de ambachtsschool stond. Vanuit zijn appartement heeft hij zicht op de klok van de Lourdeskerk. "Zo blijf ik mooi bij de tijd", grapt hij.

BOMBARDEMENT: NIET DINA HORCK MAAR MARIETJE OTTE KWAM OM

In het artikel 'Herinneringen aan het bombardement' in het vorige nummer van AH (bladzijden 3486-3487) staat een fout die rechtzetting behoeft. Mevrouw Hetty van Tongeren, tijdens het bombardement op de Buurserstraat en omgeving een scholiere van 14 jaar, vertelt hoe zij er met enkele klasgenootjes op de Enschedesestraat ooggetuige van was dat "Wiesje Steutel en het meisje van Horck" dodelijk werden getroffen. In die herinnering heeft zij zich echter vergist. De naam van Wiesje Steutel klopt, maar het andere omgekomen meisje was Marietje

Otte (Maria Caecilia), geboren 21 november 1931, dochter van de *Marietje Otte op een eigenaar van Café F.W. Otte bij de windmolen aan (nu) de foto uit 1939, die op Fazantstraat. De redactie kreeg hierover via ons lid Fons Leferink een haar bidprentje stond.* brief van mevrouw Rie Best-Otte uit Alkmaar, die een oudere zus is van de omgekomen Marietje. Mevrouw Van Tongeren betreurt deze persoonsverwisseling in haar geheugen zeer. Zij heeft dat ook kenbaar gemaakt in een persoonlijke brief aan mevrouw Best-Otte.

Diny Horck, ongeveer 20 jaar oud. Foto uit het familiearchief van haar broer Johan Horck

Diny Horck (Berendina Geertrud), geboren 4 mei 1931, destijds wonend op het adres dat nu bekend is als Laakmorsweg 5, was wel op de fatale plek bij Café Tankink aanwezig, samen met Maria Zegers, Wiesje Steutel en Marietje Otte. Maria, tegenwoordig in Arnhem wonend, herinnert zich dat Diny naar Café Tankink wilde om uitleg te krijgen van haar wiskundeleraar Gerard Steutel over het cijfer dat zij op haar rapport had gekregen. Café Tankink (nu Café De Biester) was een van de locaties waar schoolklassen waren ondergebracht, omdat de schoolgebouwen waren gevorderd door de Duitsers. Een jaar na de oorlog is Diny van de mulo af gegaan en gaan werken in een atelier van EHCO-KLM. Zij trouwde met Theodorus Johannes Gerhardus Diepemaat, kreeg drie kinderen en overleed op 17 december 1989.

HOKSEBARGSE SPROAKE 2

(Aanvulling op "Taal van Haaksbergen" door Dinant Dijkhuis)

'nen greutsn bok Een verwaande kerel.

Daampn Doar kan 'n skossteen ni van daampn (Daar kan de schoorsteen niet van dampen).

Wordt gezegd tegen iemand die zijn tijd staat te verdoen.

Dokter Wat meant 'n dokter? (retorische vraag)

1) Wat had je gedacht? 2) Of niet soms?

Dear (dier)1) 'n dom dear = een stommeling

2) ik bun aait 't lelleke dear = ik ben altijd de gebeten hond.

Dinge Proat mie nich van dingel!

praat me d'r niet van - breek me de bek niet open!

Doarumtreant Zo ongeveer 'n Dom doon Dom handelen

Um den doon (klemtoon op "den") Ongeveer (synoniem voor doarumtreant)

Döske (dorsen) No loat de boern mer döske. Nu komt het wel voor elkaar.

Dreekwat (driekwart) Hee is aait dreekwat. Hij ligt altijd dwars.

Dreuge Van 't geamn steet 'n bestn sik nog dreuge. Letterlijk: Van het geven komt de beste sik nog droog te staan.

(melk) Ongeveer: al te goed is buurmans gek.

Drietrn (poepen) lej kont net zo good met 't leuge gat hen drietrn goan.

Het is vergeefse moeite. Dat zet geen zoden aan de dijk.

SPREKWEURDE

>• Dat is 'm net an betrokn. Dat moet ie nét hebben.

> lej kont nich heksn en blauwvarvn tegelieke. Je kunt niet alles tegelijk doen.

> Dat steet nog in veare blaa (letterlijk: dat staat nog op verre bladzijden)

Dat ligt nog in een ver verschiet.

> In 'n braand, oet 'n braand. Voordeel behalen uit een calamiteit (b.v. door de verzekering te "tillen")

> Lachn as 'nen sik in de braandnetl.

Lachen als een boer die kiespijn heeft.

> Breaške (brieje). Hee hef niks in te brengen as leuge breaškes!

Hij heeft niets te vertellen.

> Buul (buul). Dat hoal ie d'r earder an oaver as 'nen buul met geald.

Dat houd je er eerder aan over dan een buil met geld.

(als men getrouwd is en er een kind op komst is).

Bernard Ottink

DE MAN ACHTER HET STUUR

*Paul Schröder in zijn limousine
(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)*

Het fotoarchief heeft onder meer tot taak om de foto's te beschrijven en ze daardoor toegankelijker te maken. Zoals ook met deze foto. Jaren geleden kreeg ik dit plaatje al eens onder ogen. De persoon werd door Herman Schuiten beschreven als Dr. W. Prins. Hij had zich, zo blijkt achteraf, laten leiden door het bolhoedje. Echter het beeld en de persoon passen niet in het tijdvenster. Je slaat zoiets op in je achterhoofd in de hoop datje een keer het goede antwoord zult krijgen. Dat moment kwam een poosje geleden toen ik zat te surfen over het onderwerp oldtimers en dat gaf de doorbraak. Ik kwam in contact met Dhr. Hans Waldeck van de website Conam. Hij was in het bezit van een lijst met kentekennummers met hun eigenaren. En toen was de combinatie snel gevonden: Het nummerbewijs E 209 stond op naam van Dhr. Paul M.E. Schröder (*1883), te Haaksbergen en die kennen wij als directeur uit de periode van de Eendracht, het textielbedrijfje aan de Braak. Het Bevolkingsregister geeft ons uitsluiting over de periode die hij stond ingeschreven in Haaksbergen, van 2 mei 1904 tot 4 september 1908, waar hij dan verbleef in Hotel de Moriaan. Volgens de Conam-specialisten zou het nummerbewijs ca. 1906 zijn afgegeven en dat valt in de periode dat Schröder in Haaksbergen vertoefde. De plek, waar deze foto is genomen, laat zich niet moeilijk raden; dat is bij de villa van Jordaan aan de Spoorstraat. De verschijning met zijn auto in die dagen moet veel opzien hebben gebaard bij

onze dorpelingen. Hij was een van de eersten in Haaksbergen die over een auto beschikte, naast die van Derk Jordaan.

Dat hij juist hier met zijn karretje, een Oriënt Buckboard *, staat te pronken mag op zijn minst opmerkelijk worden genoemd; het waren nota bene zijn concurrenten! Volgens de beschrijving van J.B.M. Heerink in het boek de Eendracht was hij meer bezig met zichzelf, dan voor de arbeider.

Alle (digitale) naspeuringen ten spijt, kon ik verder slechts één berichtje over hem vinden. Het is een overlijdensbericht uit 1941 van (zeer waarschijnlijk) zijn broer G.M.H. Schröder, gehuwd met Cloppenburg. Destijds de gevolmachtigde voor de firma Schröder bij de verkoop van de Eendracht in 1909. Tevens blijkt hieruit, dat hij in Hamburg, Dld. woont en gehuwd is met B. Hagedoorn en kinderen heeft.

Ondanks zijn blitse auto, denk ik, dat onze Paul onvoldoende stuurkunst bezat om in een van haar filialen een prominente plaats te veroveren binnen het concern van A. Schröder & Co, opgericht in 1839 door een geslacht van blauwververs en linnenwevers.

Zijn naam in een stukje over het eeuwfeest in 1939 in Het Vaderland, wordt nergens genoemd.

* Deze automobiel kostte in die dagen ca. f 3000,-.

Afgezet tegen een weekloon van f 18,00 voor een timmerman, was dat een vermogen voor die tijd. Hij kostte meer dan een woning!

Fons Leferink

Bronnen: Kon. Bibliotheek

De Eendracht, J.B.M. Heerink Website

Conam Archief HCH

RICHT UW BLIK OMHOOG

Weet u waar het huis staat met dit fraaie uithangbord?

Voor oplossing zie pagina 3529

Foto: J.G. Hotste op Bruinink)

WELKE SCHANS ?

Ten oosten van de Schansweg ligt een schans. Volgens het informatiebord dat Natuurmonumenten erbij heeft geplaatst, betreft het de "Harrevelderschans", één woord. Wie zich echter verdiept in de geschiedenis van Haaksbergen leest in bijvoorbeeld Oud Haaksbergen van J.G.H. Jordaan, de Historie van Haaksbergen of het monumentenboekje van Herman Schuiten uit 1980 over de "Harrevelder Schans", twee woorden. Wat is nu de juiste schrijfwijze?

Wie een antwoord zoekt op die vraag ontdekt al snel dat de schans ook nog andere namen heeft gekregen. De eerste daarvan is de Statenschans. Een logische naam, want schansen worden vaak genoemd naar de bouwers c.q. gebruikers van die schans. Zo liggen

bij Groenlo de Engelse Schans en Franse Schans. Algemeen wordt aangenomen dat de schans in het Buurserzand in de Tachtigjarige Oorlog door de opstandige Nederlandse staten werd aangelegd en de naam Statenschans is dus gerechtvaardigd. De schans wordt ook wel Tilly-schans genoemd, naar de graaf van Tilly. Maar aangezien deze krijgsheer voor de Spanjaarden werkte, de tegenpartij, en de schans waarschijnlijk al jaren bestond voordat Tilly in deze regio vocht, is die naam niet terecht.

De eerst bekende vermelding van de schans in het Borculose Broecken(boeten)pro-tocol uit 1642 spreekt van de "Haxbergsche schanse". Een passende naam. Hoewel het verdedigingswerk op de meeste vroege kaarten niet eens is ingetekend, staat op een kaart van de provincie Overijssel uit 1743 waar dat wel het geval is slechts "Schans".

De Hottingerkaart, de eerste nauwkeurige kaart van het gebied (1788-1792), vermeldt de "Warvelder Schans". Op diens opvolger, de Hugueninkaart (1819-1829), wordt het de "harrelder Schans". Maar de kadasterkaart uit 1832 houdt het op "de Schans". Het Aardrijkskundig Woordenboek van A. J. van der Aa uit 1844 vermeldt de "Wakel-velder-schans". Bovendien bestaat nog de naam "Laakvelderschans". Hoewel de Topografische Militaire Kaart uit 1846 en het Bonneblad met de situatie in 1880/1881 slechts van "Schans" spreken, staat op de Topografische Kaart van Nederland die sinds de Tweede Wereldoorlog wordt gemaakt "Harrevelder Schans", twee woorden. Het officiële standaardwerk De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst van E.H. ter Kuile uit 1934 zegt "Harrevelder Schans". De gemeente Haaksbergen heeft het op haar website eveneens over de "Harrevelder

Schans". De Stichting Menno van Coehoorn ten slotte, de absolute autoriteit ten aanzien van vestingwerken in Nederland, spreekt eveneens over de "Harrevelder Schans".

De huidige officiële naam en schrijfwijze is dus: "Harrevelder Schans", twee woorden. Zo staat het monument ook ingetekend op de Boerderijenkaart van Haaksbergen uit 2008 van de Historische Kring Haaksbergen. Hoe is dan de samengetrokken vorm op het bord van Natuurmonumenten terecht gekomen?

Zoals blijkt uit de bovenstaande opsomming zijn verschillen bij het benoemen en spellen van objecten in de cartografie en geschiedschrijving niet ongebruikelijk. Zelfs de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en zijn voorgangers zijn hiervoor

Kaart van Hottinger met de situatie van 1788-1792" (Foto: Aren. Hist. Kr. Hbg.)

niet immuun. In diens diverse registers is sprake van de "Waarvelderschans", "Haarvelderschans" en tegenwoordig "Harrevelderschans". Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat Natuurmonumenten tijdens de restauratie in 1978 via de samenwerking met de toenmalige rijksdienst de samengetrokken vorm heeft overgenomen. Het leuke is dan wel weer dat in het dossier van de rijksdienst over de schans een handgeschreven notitie te vinden is waar een deskundig rijksambtenaar weer twee woorden gebruikt.

"De

De Harrevelder Schans zoals die er heden uitziet.

Historisch gezien zou de naam waarschijnlijk Waarvelder Schans of Statenschans moeten zijn. De Haaksbergenaren spreken evenwel meestal gewoon over de schans. Net als op veel andere kaarten staat op de gemeentekaarten van

Falkplan die de meeste mensen zullen gebruiken ook alleen "De Schans". Een uitstekende naam, want er is maar één schans en 'iedereen' in Haaksbergen weet wat wordt bedoeld.

Norbert Eeltink

Niet genoemde bronnen: Aold Hoksebarge; Websites: Historisch Centrum Overijssel, Gelders Archief.

**Henk Eijsink van de Haaksbergse Harmonie:
"DAT OUDE OEFENLOKAAL KON ECHT NIET MEER."**

Vijftig jaar geleden werd de eerste steen gelegd voor het nieuwe verenigingsgebouw van de Haaksbergse Harmonie. Henk Eijsink (nu 77 jaar) maakte dit als jongste bestuurslid van nabij mee. in gesprek met AH-redacteur Frans de Lugt haalt hij herinneringen op aan de overgang van het oude oefenlokaal aan het Wandelpad naar het nieuwe onderkomen aan de Uitterhoevestraat.

De Haaksbergse Harmonie is zijn tijd altijd ver vooruit geweest met een eigen verenigingsgebouw. Op 24 augustus 1962 werd door beschermheer Dick Jordaan de eerste steen gelegd voor het muziekhuis aan de Uitterhoevestraat, dat op 16 november 1963 officieel werd geopend door burgemeester mr. J.H.J. Eenhuis. Henk Eijsink herinnert zich 50 jaar na dato nog goed dat iedereen hier zeer gelukkig mee was. "Ik was toen bestuurslid en speelde dwarsfluit in het orkest. Dit nieuwe gebouw was zoveel beter dan ons oude oefenlokaal aan het Wandelpad. Wij moesten daar weg omdat de gemeente de grond nodig had voor de bouw van woningen. Dat werd de Benninkstraat."

Het oude oefenlokaal van de Haaksbergse Harmonie stond aan het Wandelpad, waar nu de Benninkstraat is. (Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

Het oude oefenlokaal dateerde uit 1934. Eijsink: "Het was een rechthoekig gebouw met een dubbele toegangsdeur. Als je daar doorheen ging, stond je gelijk in de oefenruimte. Eigenlijk was het gewoon een stenen schuur. Er stonden stoelen en er waren twee kolenkachels. We repeteerden altijd op zondagmorgen na de kerkdienst, 's Morgensvroeg werden de kachels aangestoken om de boel op temperatuur te brengen. En dan steeds nieuwe kolen opbrengen om het warm te houden. Door de rook konden we soms geen noot zien. Het oude gebouw had natuurlijk zijn charme omdat wij daar al bijna 30 jaar in zaten, maar het kon echt niet meer. We konden onze instrumenten er niet eens laten liggen, want het was daar veel te vochtig. Geluidsisolatie? Daar werd in die tijd helemaal niet naar gekeken. Maar met de aangekondigde bouw van woningen was het voor ons direct duidelijk dat we daar weg moesten." Van de verplaatsing naar een nieuw pand herinnert Eijsink zich dat de gemeente aanvankelijk de indruk wekte dat dit financieel geen probleem zou zijn. De praktijk was echter een andere. Het nieuwe gebouw aan de Uitterhoevestraat werd niet alleen groter, maar kreeg ook betere voorzieningen met aparte leslokalen, keuken, sanitaire voorzieningen en bergruimte voor instrumenten en uniformen.

Het Harmoniebestuur uit 1961. Henk Eijsink staat derde van links. Naast hem staan links op de foto Hennie Rietman en Bennie Nijhofen rechts Jan Baten, Jan Oltwateren Reigi Ruardy. Zittend van links naar rechts: Bernard Dijkhuis, Frits Tankink (voorzitter), Dinant Dijkhuis (dirigent) en Theo Waanders. (Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

"De kosten van bouw en inrichting bedroegen 50.000 gulden. Gemeentesecretaris mr. J.M. Kruitwagen was voorzitter van de bouwcommissie. Van de gemeente kregen we 12.500 gulden. Na een collecte en bijdragen van het bedrijfsleven en particulieren resteerde er een bedrag van 10.000 gulden dat we zelf moesten vergaren. We hebben toen een bazar georganiseerd die veel geld heeft opgebracht. Ik heb nog achter het Rad van Avontuur gestaan. En we hebben renteloze aandelen uitgegeven. Zo zijn we rond gekomen."

Het oude gebouw werd met de grond gelijk gemaakt. Eijsink: "Het puin is gebruikt om de grond te verstevigen waarop de fundering voor het nieuwe gebouw kon worden gezet." Zo kreeg het oude oefenlokaal een nuttige bestemming.

WO SIND SIE GEBLIEBEN?

Op vrijdag 2 december 2011 zijn in de Protestantse Kerk (de Oude Mattheuskerk van Eibergen) drie uitgaven van de Oost-Gelderse Stichting voor genealogie en boerderijonderzoek gepresenteerd aan de schrijvers/samenstellers en andere belanghebbenden, o.a. aan de burgemeester van Berkelland en vertegenwoordigers uit Vreden in Duitsland. Mijn boek: "Wo sind sie geblieben? Personen geboren in Duitsland en vertrokken naar Twente en de Gelderse Achterhoek in Nederland ca. 1600-ca. 1950" werd als eerste gepresenteerd.

Daarna kreeg Bert Smeenk zijn transcriptie van het R.K. Doopboek van Eibergen 1795-1812 aangeboden en tenslotte bood Gerrit Doornink aan Dick Ruhe en

v.l.n.r. Burgemeester mr. H.L.M. Bloemen, Theo Meijerink, Dick Ruhe, Bernhard Robers uit Vreden en Luuk Kuiper (Foto: P.H. Brouwer)

Luuk Kuiper (beiden uit Winterswijk) hun transcriptie van het Notulenboek van de Protestantse gemeente Eibergen 1616-1747 aan.

Van het boek "Wo sind sie geblieben" is ondertussen een 2de aangepaste uitgave verschenen. Het boek bevat nu ruim 3000 Duitsers die met Nederlandse partners zijn getrouwd. Naast de echtparen worden ook hun kinderen vermeld, voor zover door mij gevonden. De namen zijn afkomstig

uit de doop- en trouwboeken van Zuid-Twente en Oost-Achterhoek en vervolgens in de Burgerlijke Stand van de betreffende gemeenten (vaak via Genlias). Slechts de basale gegevens zijn vermeld. Toch werd het een boek van 732 pagina's, dat in twee delen is gebonden. Het boek bevat een uitgebreide inleiding en verantwoording. Het sluit af met een uitgebreid register op woonplaatsen en één op de vermelde personen. De uitgever Gerrit Doornink van de Gelderse Stichting voor genealogie en boerderijonderzoek heeft gekozen voor een duidelijke letter en prettige lay-out.

Ongetwijfeld bevat het voor genealogen in dit oostelijk deel van Nederland veel informatie.

Het boek is uiteraard verre van volledig.

Uitgangspunt was de informatie uit de doop- en trouwboeken van Haaksbergen en omgeving. Van de Zuid-Twentse plaatsen komen vooral Delden en Goor met Hengevelde prominent naar voren, maar ook de personen uit Enschede en Hengelo zijn ruim vertegenwoordigd.

Van de Oost-Achterhoekse plaatsen komen de meeste namen uit Neede met Rietmolen, Eibergen met Rekken en Groenlo.

De Duitsers komen voor het grootste deel uit het directe Duitse deel aan de andere kant van de grens van genoemde plaatsen in Nederland: Vreden inclusief Zwillbrock, Ahaus met de voormalige plaatsen Wessum en Wüllen, verder Alstätte, Stadtlohn, Südlohn, Borken en Bocholt, Gronau met Epe.

Theo Meijerink tijdens zijn presentatie (Foto: P.H. Brouwer)

Het boek is te koop en/of te bestellen bij Historisch Centrum Haaksbergen en ook bij de uitgever Oost-Gelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek (OSGB): e-mail: j.demkes.osb@gmail.com (tel. vanuit Duitsland: 0031543452037) € 35,00 excl. verzendkosten van ca. € 7,50 voor 1 exemplaar.

Theo Meijerink

GENEALOGIEËN (22)

Verbeek-Farnholt

"Genealogie van het geslacht Verbeek-Farnholt dat tijdens de Napoleontische tijd deze namen aannam in Oldemark"

Formaat A4, 124 pag. tweezijdig bedrukt. Gebonden harde omslag. Uitgave 1995. Schrijvers: Echtpaar K.Verbeek - B.Witvoet. Komende uit het onderwijs uit het noorden van Overijssel kwam het echtpaar in 1968 naar Haaksbergen. Klaas werd daar hoofd van een nieuwe school in de wijk "De Zienesch. Bartha viel vaak in, ook op andere scholen in Haaksbergen. Bij zijn afscheid werd Klaas benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau.

De oudste stamboomgegevens stammen uit 1650, met als familienaam Geerts. Vaak genoemde geboorteplaatsen zijn vooral Oldemarkt, Oosterwolde en plaatsen uit het Fries-Drentse grensgebied.

Via de achternamen Vernholt en Farnholt namen tijdens de naamsaannemingen in 1812 een aantal nakomelingen de naam Verbeek aan. Een aantal Verbeek's zwermde uit naar andere delen van ons land en zelfs naar Canada, maar opvallend vaak werden er kinderen geboren in Oldemarkt en slechts enkelen in Twente. Een bijzondere naam die alleen in de voormalige gemeente Oldemark voorkwam was de voornaam MAA LUITEN veelal uitgesproken als MELUTEN. Deze naam kregen een aantal nakomelingen van echtparen omdat ze alleen dan als oudste zoon universeel erfgenaam zouden worden van hun ouders. Een uitvoeriger uitleg hierover ligt als bijlage achter in het boek van de schrijver.

De naam Verbeek staat 7 x in het telefoonboek van Haaksbergen en 35 x in Enschede, waarvan slechts enkelen een relatie hebben met de Verbeek's uit Oldemarkt. Het schrijversechtpaar Verbeek woont tot op heden (2012) in Haaksbergen, waar de oudste van de 3 zoons trouwde met Gerrie Klandermans ook uit Haaksbergen. De 2^e zoon woont met zijn gezin in Hoevelaken en de jongste is met zijn gezin Haaksbergen trouw gebleven. Voor meer gegevens kunt u in het Hist.Centrum dit boek nader bekijken.

Gerrit Wes

BURGEMEESTER VAN BEEK IN DE PROBLEMEN

De eerste wereldoorlog woedt, het voedsel is schaars en op de bon, smokkelaars en zwarthandelaren doen goede zaken.

Natuurlijk doen kommiezen hun best de smokkelaars in de kraag te vatten en de smokkelwaar in beslag te nemen.

Op 3 september 1919 roken de kommiezen Willem Bos en Barthelomeus Petrus Wilhelmus Vulks (Valks? red.) onraad bij landbouwer J.H. Bok, wijk F no. 30. 6 mannen, waarvan er 3 een pak op de rug droegen, kwamen uit de woning van Bok en staken de Duitse grens over, voordat de kommiezen hen konden pakken. Willem en Bart verscholen zich in een dennenbosje en wachtten af. Ongeveer een kwartier later was er weer beweging in de struiken. Er werden twee paarden door het struikgewas geleid.

Op dat moment kwam er van achter een schuur op het erf van Bok iemand tevoorschijn, die door de kommiezen staande werd gehouden voor visitatie. Daarna zagen ze achter het huis nog twee mannen, die op vijf meter afstand van de Duitse grens twee paarden vervoerden richting Nederlandse grens. De kommiezen verzochten hen "onder bekendmaking hunner kwaliteiten" halt te houden voor visitatie, waaraan de mannen zonder problemen gehoor gaven. De bij de kommiezen wel bekende Johannes Wilhelmus Wilmer had beide paarden elk aan een touw vast. De kommiezen besloten de mannen ter plekke te verhoren.

De landbouwer Wilmer, geb. Haaksbergen 22 september 1879, woonde in de buurt op no. 116. Hij verklaarde, dat hij samen met de broers Johan en Gerhard Bok de paarden uit Duitsland had ingevoerd om ze in ons land te verkopen. De drie waren samen de eigenaar van de paarden. De gebroeders Bok legden een zelfde verklaring af, maar merkten wel op:

"Jullie hebben ons eerlijk gekregen, maar is er nu niets anders aan te doen?" Die vraag werd enige tijd later door Wilmer herhaald.

De mannen hadden de Wet overtreden en waren dus strafbaar. Een bekeuring volgde.

De paarden voldeden aan de volgende signalen:

1 ^e soort	Gekruiste Oldenburger
geslacht	Ruin
kleur	Vos
vermoedelijke ouderdom	8 jaren
bijzondere tekenen	Kol, linker achtervoet witte sok

2 ^e soort	Ier
geslacht	Ruin
kleur	Donkerbruin
vermoedelijke ouderdom	14 jaren
bijzondere kenteken	Kol

De paarden werden ter beschikking gesteld van de Burgemeester van Haaksbergen. Daarmee brachten de kommiezen zonder het te beseffen burgemeester Van Beek, die op het punt stond Haaksbergen te verlaten, in een moeilijk parket.

Op 22 september ontvangt de burgemeester een schrijven van de wachtmeester brigadecommandant van de 3^e divisie Koninklijke Marechaussee uit Lonneker. Die schrijft, dat zich op die dag een Duitse Officier genaamd Silberg (of Sielberg) bij hem had gemeld. Deze beweert, dat de twee bewuste paarden in de nacht van 2 op 3 september gestolen zijn van het Duitse leger.

Hij geeft een nauwkeurige beschrijving van de paarden en zegt, dat één van de paarden met het voorbeen slaat als het een suikerklontje krijgt. Toen de paarden de officier zagen, hinnikte er een, alsof die zeggen wilde: "Ha baas, wij kennen elkaar." Hij kon ook nog vertellen, dat de paarden gebrandmerkt waren met A 58. De Duitsers eisten uiteraard de teruggave van de beide paarden. Voor de Brigadecommandant was het duidelijk, dat de paarden van diefstal afkomstig waren.

De officier vertelde verder, dat zich in Duitsland reeds een persoon, die verdacht werd van diefstal, in arrest bevond.

De Commandant had toevallig in het dagblad Tubantia de advertentie gelezen waarin de paarden ten verkoop werden aangeboden... Hij vraagt de burgemeester de verkoop voorlopig uitte stellen om geen moeilijkheden te krijgen. De Duitse regering had al officieel stappen aangekondigd om klaarheid in deze zaak te brengen. De Brigadecommandant verkeerde in de veronderstelling, dat de paarden reeds op last van de Officier van Justitie voorlopig waren gesteld.

Toen hij contact met hem opnam, bleek dat niet het geval te zijn. Wel telegrafeerde de O. v. J.:

"Bij mij bestaat geen bezwaar dat paarden aan Duitse Justitie worden uitgeleverd indien zich althans daartegen geen Nederlandsche belangen verzetten." Maar de Commandant bleek bij de Officier van Justitie toch aan het verkeerde adres te zijn, want de Kantonrechter had al machtiging tot verkoop afgegeven. De Burgemeester ontving al op 19 september een schrijven van de Kantonrechter, dat hij de paarden moet verkopen, maar dat hij niet aangeeft **hoe** de paarden verkocht moeten worden.

Als de Burgemeester zijn ambt in Haaksbergen al heeft opgegeven voordat de paarden zijn verkocht, moet de waarnemend burgemeester zich van die taak kwijten.

Het is niet helemaal duidelijk hoe het is afgelopen, maar de paarden zullen zeker door de gemeente Haaksbergen verkocht zijn, omdat

- Haaksbergen een arme gemeente was en het geld goed kon gebruiken.
- Aardig zijn en de paarden teruggeven niets opleverde en het hemd nader was dan de rok.
- De Burgemeester regelmatig trammelant had met de Duitse grenswachtcommandant.
- De Burgemeester ongetwijfeld geen hoge pet op had van het Duitse leger. De ver-

halen van de meer dan 130 Belgische vluchtelingen die in Haaksbergen verbleven over de gruweldaden, die de Duitse soldaten bij en na hun bezetting van België pleegden, spraken boekdelen.

- De brute manier waarop de Duitse marine alles wat voer torpedeerde, zodat de aanvoer van producten van overzee stil kwam te liggen en Nederland honger en armoede leed; ook in Haaksbergen.
- Burgemeester Van Beek vlak voor zijn vertrek (30 september) zijn gemeente nog net een goede dienst kon bewijzen.

Bron: archief gemeente Haaksbergen, ingekomen stukken 1919

Bram van Leeuwen

UIT DE TWENTSCHE COURANT VAN 2 FEBRUARI 1926

(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

De heer Reinier Ottink (1836-1932 red.) wiens portret wij hiernaast geven, viert heden 2 Februari zijn 90sten verjaardag. De krasse, sterke man doet nog lederen Zonen Feestdag viermaal met zijn armen-zakje zijn rondgang door de kerk. Slechts tweemaal in het jaar wordt een uitzondering gemaakt, n.l. bij gelegenheid van de processies te Ammeloe en Oldenkotte, waarheen hij zich dan 2 uur ver te voet begeeft sedert zijn 11e jaar, de processie meemaakt, even uitrust, om dan op dezelfde wijze de terugtocht te doen, ten einde in de namiddagoefening te Haaksbergen nog te kunnen collecteren.

Nu vijfjaren geleden, toen hij zijn gouden jubilé als armmeester vierde, werden zijn groote verdiensten door H.M. de koningin met een ridderorde beloond. Dat "vader Ottink" de eeuw vol make, wenscht ieder hem van harte toe.

Opgesteld door pastoor A. Wienholts

RICHT UW BLIK OMHOOG

Oplossing van pagina 3519

Het huis met het fraaie uithangbord staat aan het begin van de Eibergsestraat nummer 22 en 24.

Geheel links het uithangbord
(Foto: J.G. Hotste op Bruinink)

De Eibergsestraat in de jaren dertig. In die tijd zag je paard-en-wagen nog in de straten. In het midden op de achtergrond het dubbele huis met de huisnummers 22 en 24. (Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

In het begin van de 20e eeuw waren Arnoldus Johannes ten Hagen en Johannes Wilderink eigenaren van dit perceel, waar twee huizen op stonden.

A. J. ten Hagen was fabrieksarbeider en J. Wilderink metselaar, winkelier en biertapper.

Volgens overlevering zou J. Wilderink in zijn pand een cafébedrijf hebben uitgeoefend.

In 1910 werd Gerhardus Johannes, zoon van J. Wilderink eigenaar. Hij verving in 1924 de toenmalige behuizing door de huidige bebouwing. In 1925 verkoopt G.J. Wilderink het pand aan Bernardus Richardus Ottink. In de diverse akten werd toentertijd de Eibergsestraat "grindweg naar Neede" genoemd.

In 1951 kochten Theodorus Diepemaat en Arnoldus Alphonsus Paf het pand aan de Eibergseweg van Ottink.

Diepemaat en Paf woonden aan het huidige Kempke waar zij vanwege nieuwbouw moesten vertrekken.

Paf ging op nummer 24 en Diepemaat op nummer 22 wonen. Inmiddels was het huidige pand, genummerd 26, aan het perceel toegevoegd. In 1956 werd Marinus Alphonsus Michorius eigenaar van het linker pand en Theo Eeltink van het middelste pand.

Theo Eeltink verbouwde zijn pand tot showroom/werkplaats voor zijn meubelzaak. De huidige eigenaren en bewoners zijn v.l.n.r. M.A. Michorius, Michel Hubers, die hier zijn beroep van antiekrestaurateur uitoefent en de familie P.A.M.

Schoenmaker-Diepemaat (dochter van Theodorus Diepemaat).

Een prominent bewoner van het pad nummer 22 was, in de tijd dat Ottink eigenaar was, de familie Schuiten. De heer J.G. Schuiten was adjudant en groepscommandant van de rijkspolitie in Haaksbergen.

J.G. Schuiten

Johan Schuiten werd op 17 augustus 1897 in Losser geboren.

Hij was bij de politie werkzaam achtereenvolgens te 's Heerenberg, Ulft, Kotten, Ziewent en Groenlo. In 1933 werd hij overgeplaatst naar Haaksbergen. In 1946 werd hij bevorderd tot opperwachtmeester en in 1953 tot adjudant.

Hij heeft zich in de Haaksbergse tijd doen kennen als een zeer bekwaam politieman met een steeds tactvol optreden. Hij overleed op 28 februari 1969.

(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

Het café "Assinkbosch" dat G. J. Wilderink in 1925 bouwde.
(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

Het hotel "Assinkbos" dat J.G.J Wilderink in 1957 bouwde.
(Foto: Arch. Hist. Kr. Hbg.)

In 1925 week G.J. Wilderink uit naar een bouwterrein tegenover het Assinkbos bij de kruising van de wegen Haaksbergen/Neede/Eibergen. Daar bouwde hij het café "Assinkbos", ook wel 't Haantje genoemd. Wegens reconstructie van deze kruising moest in 1957 het café wijken. Zijn zoon Jan Gerhardus Johannes bouwde in dat jaar op de andere hoek van de kruising het hotel "Assinkbos".

Gerard Hofste op Bruinink

NAAR AANLEIDING VAN...

Naar aanleiding van het artikel over "Jan de Voerman" in de vorige aflevering van AH (blz. 3488) meldt onze lezer Eric Oink het volgende: Lansink is geen voormalig erf, maar slechts een familienaam.

Het gaat hier om het erf met de naam "Het Sonderen" de boer op het Sonderen werd Sondersboer genoemd. Lansink kennen we dus als Sondersboer. De boerderij bestaat nog altijd en wordt bewoond door de familie Weernink.

WOONDECORATIE
TEN HAGEN® V.O.F.

....ALLES ONDER EÉN DAK

vraag vrijblijvend
een offerte/advies
aan

- ◆ VERF & BEHANG
- ◆ PARKET & LAMINAAT
- ◆ VLOERBEDEKKING
- ◆ ZONWERING BINNEN & BUITEN
- ◆ GORDIJNEN
- ◆ KLEURADVIES
- ◆ LIJSTENMAKERIJ

10% KORTING
met de RelatieCard!

(elke kopende klant krijgt
een RelatieCard met recht
op interessante korting)

RELATIECARD
TEN HAGEN®
WOONDECORATIE
verf - glas - behang - meubels
reconstruatie - vloerbedekking

TEN HAGEN® V.O.F.

schilderwerken

- ◆ SCHILDERWERKEN
- ◆ 24-UURS GLAS
SERVICE

UW EIGEN HUIS
ALTJD IN
TOPCONDITIE
GEGARANDEERD
VOOR EEN
VAST BEDRAG
PER JAAR

Dat is Uniplan
Het schildersabonnement
voor buiten & binnen.

*Geen tijd om zelf te schilderen?
Laat het de Uniplan schilders doen!*

UNIPLAN
De pas wordt licht!

HAAKSBERGEN - MA. DE RUIJTERSTRAAT 20
WWW.TENHAGENSCHILDERWERKEN.NL

Tel. 053-5722162

Unipro bv
kleefstoffen en kunstharstvloeren
Industriestraat 13

Postbus 33
7480 AA Haaksbergen
Telefoon (053) 573 73 71

Fax (053) 573 73 31
Email verkoop@unipro.nl
Internet www.unipro.nl

Unipro is producent van
Uzin kleefstoffen, Qeshfloor
kunstharstvloeren en Renovloer
vloerrenovatiesystemen

 Unipro

3532

Salon
Albert

Markt 13 Haaksbergen
Tel. 053-5722689

Rabobank

**Van der Linde
De Echte Bakker**

Jhr. von Heydenstraat 30
telnr. 053-5721394
Spoorstraat 59
telnr. 053-5742888

**BOEK EN BURO
HAAKSBERGEN**

Spoorstraat 67 7481 HX Haaksbergen
tel. 053-5723524 fax 053-5741344
haaksbergen@boek-en-buro.nl

Thuis zien of uw boek op voorraad is:
www.boek-en-buro.nl

Boek en Buro is gevestigd in Doesburg, Doetinchem, Ede, Haaksbergen, Zevenaar en Zutphen

BONZET
BOEKBINDERS V.O.F.

Voor het inbinden van
boeken, tijdschriften en
vervaardigen van dozen
en mappen

De Ossenboer 44 7547 SJ Enschede
053-4314069

**DIJKSTRA
PLASTICS BV**

*producent van
kunststof
verpakking-
emmers
voor o.a. de
voedings- en
verfindustrie.*

Industriestraat 30-34 7482 EZ Haaksbergen, NL
Tel.: 053-5723884 Fax: 053-5727845
E-mail: info@rdplastics.nl www.rdplastics.nl

- Enschede
- Haaksbergen

Blankenburgerstraat 41
7481 EA Haaksbergen
(053) 574 19 79
www.smkaccountants.nl

Spoorstraat 2 (aan de markt) / 7481 HZ Haaksbergen / T: (053) 572 26 96
E: info@vanderwerfoptiek.nl / W: www.vanderwerfoptiek.nl

www.nouveaute.nl

Nouveauté mannenmode
Blankenburgerstraat 16 Haaksbergen
Tel. 053-5728509

Nouveauté damesmode
Blankenburgerstraat 14a Haaksbergen
Tel. 053-5727487

R BREUKERS R

- GRONDVERZET
- (SIER) BESTRATINGEN
- GROENVOORZIENINGEN
- LANDBOUWMECHANISATIE
- DRAINAGE WERKZAAMHEDEN
- CULTUURTECHNISCHE WERKEN
- LOON- EN SLOOPWERKZAAMHEDEN
- AANLEG EN ONDERHOUD SPORTVELDEN

Hazenweg 7 Haaksbergen Tel. 053 - 5721859 Fax 053 - 5729430

electro
breukers b.v.

Veldmaterstraat 75, 7481 AC Haaksbergen
Tel.: (053)572 15 38, Fax: (053)572 77 66

Landelijk erkend Electro Technisch Installatie Bureau
info@electrobreukers.nl www.electrobreukers.nl

UNETO-VNI

aanleg en onderhoud van
electrotechnische installaties,
airco, ventilatie, stalbewaking,
inbraak, brand, beveiliging,
alle elektrische app-, audio, video,
SAT-schotels, antennes,
telecom, ISDN, (mob.) telefonie,
computers, netwerk, verlichting